

Józef Krukowski

**LAUDACJA WYGŁOSZONA
PODCZAS UROCZYSTOŚCI
NADANIA DOKTORATU H.C.
KARDYNAŁOWI
TARCISIO BERTONE**

30 kwietnia 2009 r.

Eminencje, Ekszelencje, Szanowni przedstawiciele władz państwowych, Magnificencjo, Wysoki Senacie Akademicki, Szanowni Goście, Drodzy Koledzy Profesorowie, Panie i Panowie!

Najwyższą godność akademicką, jaką jest doktorat *honoris causa*, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II nadaje osobom wielkim i wybitnym ze względu na ich osiągnięcia w działalności na rzecz dobra wspólnego, a jednocześnie osobom bliskim ze względu na dążenie do tych samych uniwersalnych wartości ludzkich i zarazem chrześcijańskich, które słowem i czynem przekazywał ludziom Ojciec święty Jan Paweł II Wielki. Taką właśnie osobą jednocześnie wybitną i bliską nam jest kard. Tarcisio Bertone, który przybył dzisiaj „z ziemi włoskiej do polskiej”. Moim zadaniem jako promotora jest przedstawić uzasadnienie uchwały Rady Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji, potwierdzoną przez Senat Akademicki. Jednocześnie zdaję sobie sprawę z tego, że zadanie to jest trudne do wykonania ze względu na wielką aktywność i bogactwo myśli oraz zasługi naszego Laureata. Jednakże, aby moja wypowiedź nie była zbyt długa i nużąca, postaram się w sposób syntetyczny wskazać tylko istotne momenty z życia i pracy naukowej oraz idee przewodnie Jego działalności publicznej.

I. Życie i działalność publiczna Laureata

1. Tarcisio Bertone jest narodowości włoskiej, urodził się na ziemi piemonckiej w dniu 2 grudnia 1934 r. w rodzinie katolickiej,

jako piąte dziecko z ośmiorga rodzeństwa. Jest On członkiem Stowarzyszenia Apostolskiego św. Jana Bosko, czyli Stowarzyszenia Księża Salezjanów, którego głównym celem jest wychowywanie młodzieży. Święcenia kapłańskie przyjął 1 lipca 1960 r. Formację duchową i nauką zdobywał w uczelniach salezjańskich. Najpierw na Wydziale Teologicznym w Turynie uzyskał stopień licencjata na podstawie pracy poświęconej tolerancji i wolności religijnej, a następnie - doktorat z prawa kanonicznego na Papieskim Ateneum Salezjańskim w Rzymie na podstawie pracy „Zarządzanie Kościołem w nauczania papieża Benedykta XIV” /1/.

W Jego nadzwyczaj aktywnym życiu publicznym występuje godna podziwu umiejętność łączenia pracy naukowej (badawczej, dydaktycznej i organizacyjnej) z działalnością duszpasterską.

2. W 1967 r. ks. prof. Tarcisio Bertone podjął pracę naukową najpierw na Wydziale Teologicznym Papieskiego Ateneum Salezjańskiego w Rzymie (przekształconego w 1973 r. w Uniwersytet) w zakresie teologii moralnej specjalnej a następnie na Wydziale Prawa Kanonicznego (1976-1991), na którym prowadził wykłady z różnych dyscyplin z zakresu prawa kanonicznego i prawa międzynarodowego oraz kierował nim jako dziekan (1979-1985); a następnie sprawował funkcje wicerektora (1987-1989) i rektora (1989-1991) tejże Uczelni. W tym czasie na Instytucie Utriusque Iuris na Papieskim Uniwersytecie Laterańskim w Rzymie prowadził wykłady z kościelnego prawa publicznego. W tym okresie nawiązał współpracę z innymi ośrodkami naukowymi we Włoszech i poza granicami Włoch; m.in. w maju 1981 r. po raz pierwszy odwiedził Katolicki Uniwersytet Lubelski i wygłosił wykład na Wydziale Prawa Kanonicznego na temat „Analiza i ocena umów zawartych po Soborze Watykańskim II między Kościołem a wspólnotami politycznymi” /2/.

Jednocześnie w wielu parafiach rzymskich współpracował z grupami formacyjnymi katolików świeckich poprzez wykłady na temat relacji między wiarą a polityką. Współpracował także z Papieską Komisją ds. Rewizji Kodeksu Prawa Kanonicznego na ostatnim etapie przed promulgacją nowego Kodeksu, a po jego promulgacji uczestniczył w pracach nad jego przekładem na język

włoski oraz prowadził wykłady poświęcone jego recepcji w różnych diecezjach we Włoszech.

W 1980 r. podjął współpracę z kilkoma kongregacjami Kurii Rzymskiej w charakterze konsultora, a w szczególności konsultora Kongregacji Doktryny Wiary, której przewodniczył kard. Józef Ratzinger. M.in. w 1988 r. z upoważnienia kard. Ratzingera prowadził trudne rozmowy z arcybiskupem Marcelem Lefebvrem.

3. W 1991 r. Tarcisio Bertone rozpoczął nowy etap w pracy dla Kościoła, a mianowicie działalność biskupią. W dniu 1 sierpnia 1991 r. przyjął święcenia biskupie i w latach 1991-95 sprawował rządy w archidiecezji Vercelli. Następnie zrezygnował ze stanowiska Arcybiskupa Vercelli i podjął pracę w Kurii Rzymskiej na stanowisku Sekretarza Kongregacji Doktryny Wiary (od 13 czerwca 1995 r.); w tym czasie z upoważnienia Jana Pawła II przygotował do opublikowania „trzecią część Tajemnicy Fatimskiej” /3/.

W dniu 10 grudnia 2002 r. został przez Jana Pawła II mianowany Arcybiskupem i Metropolitą Genui. W dniu 21 października 2003 r. z rąk Jana Pawła II otrzymał godność kardynała Kościoła Rzymskiego.

4. W 2006 r. kard. Tarcisio Bertone ponownie powrócił do pracy w Kurii Rzymskiej. W dniu 15 września 2006 r. został bowiem przez papieża Benedykta XVI mianowany Sekretarzem Stanu, którego zadaniem jest wspomaganie Papieża w wykonywaniu najwyższej posługi w zarządzaniu Kościołem powszechnym oraz w Jego imieniu koordynowanie pracy wszystkich dykasterii Kurii Rzymskiej i innych instytucji Stolicy Apostolskiej. Kompetencje Sekretarza Stanu obejmują również sprawy dotyczące utrzymywania stosunków dyplomatycznych między Stolicą Apostolską a państwami i organizacjami międzynarodowymi oraz zawierania z nimi umów międzynarodowych dwustronnych, jakimi są konkordaty, i umów wielostronnych /4/. Następnie w dniu 4 kwietnia 2007 r. kard. Tarcisio Bertone został przez Benedykta XVI mianowany Kamerlingiem Świętego Kościoła Rzymskiego, którego zadaniem jest spełnianie określonych kompetencji w sytuacji nadzwyczajnej w razie zawakowania Stolicy Biskupa Rzymskiego /5/. W konsekwencji kard. Tarcisio Bertone, jako Sekretarz Stanu Jego

Świątobliwości Benedykta XVI formalnie spełnia funkcję drugiej po Papieżu osoby odpowiedzialnej za zarządzanie całym Kościołem katolickim w warunkach zwyczajnych, a jako Kamerling Świętego Kościoła Rzymskiego jest upoważniony do sprawowania określonych zadań w razie zaistnienia sytuacji nadzwyczajnej.

II. Idee przewodnie działalności Laureata

W realizacji przez kard. Tarcisio Bertone odpowiedzialnych zadań w skali Kościoła włoskiego i całego Kościoła powszechnego ujawnia się wielkie bogactwo idei, którymi kieruje się zarówno w pracy naukowej jak i w pracy duszpasterskiej /6/.

1. W pracy naukowej ks. prof. Tarcisio Bertone uprawia dyscypliny teologiczne i prawnicze. Jednakże głównym przedmiotem jego zainteresowań jest problematyka „kościelnego prawa publicznego”.

Dyscypliny tej w ujęciu klasycznym dotyczyła Jego rozprawa na temat „Zarządzanie Kościołem według myśli Benedykta XIV - Papieża Lambertini (1740-1758)”. Rozprawa ta - oparta na wnikliwych badaniach materiałów źródłowych - zawiera oryginalne metodologicznie usystematyzowane ujęcie myśli jednego z najwybitniejszych kanonistów XVIII w., który gdy został papieżem dokonał znaczącej reformy struktury organizacyjnej Kościoła. Rozprawa ta dotyczy epoki potrydenckiej, w której Kościół był pojmowany przede wszystkim jako społeczność widzialna - hierarchicznie zbudowana. W dalszej pracy naukowej ks. prof. Tarcisio Bertone skierował uwagę na analizowanie doktryny Soboru Watykańskiego II na temat Kościoła oraz relacji między Kościołem i światem. Wskazał konsekwencje prawne wynikające z soborowej doktryny o Kościele pojmowanym jednocześnie w podwójnym wymiarze, a mianowicie: doktryny o Kościele pojmowanym w wymiarze horyzontalnym, jako */communio fidelium/* - wspólnocie, opartej na zasadzie fundamentalnej równości wszystkich wiernych chrześcijan w powołaniu do udziału w realizacji misji Kościoła w świecie, wynikającym z przyrodzonej i nadprzyrodzonej godności osoby ludzkiej; oraz doktryny o Kościele pojmowanym w wymiarze wertykalnym, jako */communio hierarchia/* - wspólnota hierarchicznie zbudowana, w której biskupi i prezbiterzy spełniają doniosłe

funkcje służebne w budowaniu wspólnoty Ludu Bożego pod przewodnictwem Biskupa Rzymu. Taką właśnie wizją Kościoła kieruje się Tarcisio Bertone zarówno w pracy naukowej jak i w praktyce duszpasterskiej w skali Kościoła partykularnego jako arcybiskup Vercelli, następnie arcybiskup Genui, a obecnie w skali Kościoła powszechnego jako Sekretarz Stanu Jego Świątobliwości Benedykta XVI. Ośmielam się powiedzieć, iż Jego rozległa działalność - zarówno w powierzonych mu Kościołach partykularnych we Włoszech jak i w skali Kościoła powszechnego - stanowi bogaty materiał źródłowy dla przyszłych badań naukowych na temat zarządzania Kościołem - według myśli kard. Tarcisio Bertone - na przełomie XX i XXI wieku.

2. Natomiast współcześnie z punktu widzenia naukowego należy stwierdzić, iż znaczący jest wkład ks. prof. Tarcisio Bertone w konstruowanie nowej koncepcji kościelnego prawa publicznego - dyscypliny prawa kanonicznego, której przedmiot dotyczy miejsca i roli Kościoła w świecie współczesnym, według postulatów Soboru Watykańskiego II. Przez swoje publikacje w sposób konstruktywny włączył się On w proces przebudowy tej dyscypliny, polegający na odejściu od potrydenckiej koncepcji relacji między Kościołem i państwem jako dwiema społecznościami odmiennego typu, z których każda w swoim porządku jest prawnie doskonała a przyjęciu w jej miejsce zasad wskazanych w dokumentach Soboru Watykańskiego II (zwłaszcza w Deklaracji o wolności religijnej „*Dignitatis humanae*” oraz w konstytucji duszpasterskiej o obecności Kościoła w świecie współczesnym „*Gaudium et spes*”). Są to zasady: poszanowania wolności sumienia i religii w wymiarze indywidualnym i instytucjonalnym oraz poszanowania autonomii i niezależności Kościoła i państwa, jako dwóch społeczności odmiennego typu, które dla spełniania swoich zadań powinny między sobą współdziałać dla dobra wspólnego tych samych ludzi, którzy jakkolwiek pod innym względem jednocześnie są członkami każdej z nich, jako wierni - członkami Kościoła, a jako obywatele - członkami państwa /7/.

3. Szczególnie znaczący wkład, ks. prof. Tarcisio Bertone wniósł do jednego z działów kościelnego prawa publicznego, którym jest prawo konkordatowe. Przedmiot Jego zainteresowań ba-

dawczych obejmuje problematykę regulacji stosunków między Kościołem i państwem w formie dwustronnych umów międzynarodowych zawieranych przez Stolicę Apostolską z poszczególnymi państwami, dotyczących normalizacji sytuacji Kościoła w danym państwie. Ks. prof. Tarcisio Bertone krytycznie ustosunkował się do opinii lansowanej pod wpływem ideologii skrajnie liberalnej, zmierzającej do zredukowania religii do sprawy czysto prywatnej jednostki i eliminacji Kościoła z życia publicznego. We włoskiej literaturze prawniczej pojawiła się bowiem opinia, według której po Soborze Watykańskim II miał nastąpić koniec epoki konkordatów, gdyż Kościół na Soborze wyraził gotowość rezygnacji z wszelkich przywilejów im oferowanych mu dawniej przez władze państwowe i zwrócił się do nich o rezygnację z przywilejów im oferowanych, ograniczających wolność Kościoła w pełnieniu swojej misji (w szczególności dotyczyło to odwołania przez Sobór przywileju przyznanego dawniej przez Stolicę Apostolską władcom państw katolickich do ingerencji w mianowanie biskupów diecezjalnych). W okresie debaty nad rewizją Konkordatu włoskiego - wbrew wspomnianej wyżej opinii - ks. prof. Tarcisio Bertone wykazał, że uchwały Soboru Watykańskiego II sformułowane w języku pastoralnym - zawierają postulaty programowe adresowane do wszystkich ludzi dobrej woli a zwłaszcza do osób sprawujących funkcje organów władz państwowych, w oparciu o które należy dokonać istotnych zmian w stosunkach między państwem a Kościołem w płaszczyźnie prawnej, w szczególności rewizji przedmiotu umów konkordatowych. Wskazał On, że konkordat w epoce współczesnej przestał być instrumentem wymiany przywilejów między Stolicą Apostolską, jako podmiotem najwyższej władzy Kościoła katolickiego, a najwyższym podmiotem władzy państwa katolickiego; natomiast stał się instrumentem gwarancji wolności religijnej nie tylko w wymiarze indywidualnym, należącej każdemu człowiekowi z racji godności osoby ludzkiej, ale również gwarancji wolności należącej Kościołowi katolickiemu na zasadzie równości z innymi wspólnotami wyznaniowymi. Dlatego w epoce posoborowej nastąpiła nowelizacja konkordatów przedsoborowych, zawartych z państwami katolickimi oraz zawierane są nowe konkordaty z państwami demokratycznymi zwłaszcza z państwami świeckimi. Zaś gwarancje wolnościowe wpisane do konkordatu w odniesieniu

do Kościoła katolickiego są rozszerzane na inne związki wyznaniowe w drodze dwustronnych umów krajowych, zawieranych przez władze państwowe z ich przedstawicielami na zasadzie analogii do konkordatu. Argumenty te znalazły zastosowanie nie tylko we Włoszech w układzie ze Stolicą Apostolską zawartym w 1984 r., na mocy którego nastąpiła rewizja Konkordatu z 1929 r./8/, ale również w Polsce - podczas debaty publicznej, jak toczyła się w sprawie ratyfikacji Konkordatu polskiego i projektu Konstytucji RP w latach 1993-1998. Można więc śmiało powiedzieć, że koniec epoki konkordatów zaistniał tylko w umysłach niektórych ludzi pozostających pod wpływem ideologii skrajnie liberalnej, gdyż w rzeczywistości zaistniała epoka nowych konkordatów posoborowych - zawieranych podczas kolejnych pontyfikatów Pawła VI, Jan Pawła II i Benedykta XVI.

4. Wymienione wyżej zasady relacji między Kościołem i wspólnotami politycznymi, kard. Tarcisio Bertone, nie tylko głosi, ale jako Sekretarz Stanu Jego Świątobliwości Benedykta XVI - stosuje w praktyce. Prowadzi bowiem dialog z przywódcami współczesnych państw demokratycznych, w których Kościół swobodnie pełni swoją misję oraz z przywódcami organizacji międzynarodowych o zasięgu uniwersalnym i regionalnym w sprawie poszanowania praw i wolności człowieka. Podejmuje również dialog z przywódcami państw autorytarnych, będących na drodze transformacji ustrojowych, by wynegocjować poprawę warunków realizacji przez Kościół swej misji na ich terytoriach. W tym celu kard. Tarcisio Bertone w 2008 r. odwiedził takie państwa, jak: komunistyczna Kuba, autorytarne Białoruś, a także państwa postkomunistyczne budujące ustrój demokratyczny, jak Ukraina, Armenia, Azerbejdżan a w 2009 r. - Meksyk. Niewątpliwie jest to kontynuacja dialogu Stolicy Apostolskiej - zainicjowanego po Soborze Watykańskim II - z władzami państwowymi, a zmierzającego do tego, aby sytuacja prawna Kościoła w państwach współczesnych była oparta na poszanowaniu podstawowych wartości ludzkich, jakimi są godność osoby ludzkiej i wynikające z niej prawa i wolności należne każdemu człowiekowi niezależnie od tego, w jakim znajduje się kręgu kulturowym i w jakim żyje ustroju politycznym.

W działalności swej kard. Tarcisio Bertone dąży do poszanowania przez współczesne systemy prawa - w tym także przez system prawa Unii Europejskiej - podstawowych wartości ludzkich z uwzględnieniem współczesnej wiedzy o człowieku, w szczególności biomedycyny, genetyki, ale także bioetyki. Wskazuje na potrzebę poszanowania i ochrony życia każdej osoby ludzkiej od momentu poczęcia do naturalnej śmierci. Wiele uwagi poświęca również problematyce poszanowania praw rodziny, a zwłaszcza ochrony prawa rodziców do religijnego i moralnego wychowania dzieci zgodnie ze swymi przekonaniem w ramach edukacji szkolnej /9/.

Swoją troską pasterską kard. Tarcisio Bertone ogarnia Kościół powszechny, pełniący swoją misję na całym globie ziemskim. Jednocześnie stosunkowo wiele uwagi poświęca On Kościołowi w Polsce, dając wyraz swego uznania dla wkładu Kościoła w życie i kulturę Narodu polskiego w tysiącletniej przeszłości i w budowanie lepszej przyszłości. W swym przemówieniu inauguracyjnym „zjazd gnieźnieński” w 2007 r. powiedział m.in.: „Kościół na wiele sposobów i w różnych okolicznościach nadal nieustannie przypomina, że człowiek musi znaleźć się w centrum każdego planu społecznego i politycznego”/10/. Dotyczy to troski Kościoła o każdego człowieka w jego wymiarze indywidualnym i wspólnotowym, na każdym etapie jego rozwoju fizycznego i duchowego.

Szanowni Państwo! Mam nadzieję, że w ten bardzo syntetyczny sposób wyjaśniłem racje, dla których Ksiądz Kardynał Tarcisio Bertone jest dla nas człowiekiem wielkim i bliskim, godnym tytułu doktora honoris causa Katolickiego Uniwersytetu Jana Pawła II.

Eminencjo, Najdostojniejszy Księżę Kardynale Tarcisio Bertone, Drogi nasz Kolego Profesorze i Przyjacielu, przez przyjęcie tejże godności doktorskiej nawiązujesz z całą naszą wspólnotą uniwersytecką ściśle więzy, znacznie bliższe od tych, jakie nawiązałeś podczas swej pierwszej wizyty u nas przed 28 laty. Dzisiejszy nasz akt uczczenia Ciebie jednocześnie stanowi wielki zaszczyt dla nas. Jestem głęboko przekonany, że w ten sposób dajemy wyraz naszej solidarności z Tobą w pracy zmierzającej do poznawania Prawdy i przekazywania jej współczesnej młodzieży.

PRZYPISY

1. T. Bertone, *Il governo della Chiesa nel pensiero di Benedetto XVI - Papa Lambertini (1740-1758)*.
2. „Kościół i Prawo”, t. 4, Lublin 1985, s. 31-49.
3. T. Bertone (oprac.), *Ostatnia wizjonerka z Fatimy*, Wydawnictwo Literackie, 2009.
4. Konstytucja apost. Jana Pawła II o Kurii Rzymskiej „Pastor Bonus”, art. 39-42; AAS 80(1988) 841-934.
5. Tamże, art. 171; Konstytucja apost. Jana Pawła II o wakacie Stolicy Apostolskiej i wyborze Biskupa Rzymskiego „Universi Dominici gregis”, art. 14-19; AAS 88(1996) 305-343.
6. Por. Listy i przemówienia kard. Tarcisio Bertone opublikowane w internecie: www.vatican.va/roman_curia/secretariat_state/card_bertone/.
7. T. Bertone, *Il rapporto giuridico tra la Chiesa e comunità politica*, w: *Il diritto nel Mistero della Chiesa*, ed. 3, Roma 2004, s. 627-695.
8. T. Bertone, *La Conferenza Episcopale Italiana, La Conferenza Episcopale Italiana e le sue competenze in materia concordataria*, w: *Il nuovo Accordo tra Italia e Santa Sede*, Milano 1987, s. 445-476.
9. T. Bertone, *La libertà di scuola e la scuola cattolica negli Stati della Comunità Europea*, w: *La chiesa e la Comunità politica*, s. 190-192.
10. www.zjazd.eu/teksty/374.html.